

V ŘADÁCH SVOBODOVY ARMÁDY

IN THE RANKS OF SVOBODA'S ARMY

RUS/KZ

Formování jednotek

Po napadení Sovětského svazu Německem povolily sovětské úřady formování československé vojenské jednotky v SSSR. Tzv. Skupina velitelských kádří přijela s velitelem Ludvíkem Svobodou do Buzuluku 5. února 1942. Nedlouho po nich přijížděli také další dobrovolníci. Šlo také o několik desítek v Kazachstánu internovaných občanů Československa, umístěných do Akmolinského nápravně-pracovního tábora, Aktobe, Džambulu (Taraz) či Kostanaj. Dorazila také menší skupina v Kazachstánu usazených Čechů. Dnes víme o šesti rodácích z Borodinovky (Alexandr Gajsin, Josef Grossman, Antonín Hýblo, Vladimír Chalupník, František Přívratský, Alexandr Stejskal) a třech (Jan Helísek, Leonid Somol, Jindřich Špička) spjatých s kazašskou zemí jen dočasně. Jako mnozí jiní se dobrovolně přihlásili do československé armády. Dva z nich padli.

Formation of the Units

After Nazi Germany invaded the Soviet Union, Soviet authorities permitted the formation of a Czechoslovak military unit in the USSR. The so-called Command Cadre Group, led by Ludvík Svoboda, arrived in Buzuluk on February 5, 1942. Soon after, additional volunteers began to arrive. Among them were several dozen Czechoslovak citizens who had been interned in Kazakhstan—in places such as the Akmolinsk corrective labor camp, Aktobe, Dzhambul (now Taraz), and Kostanay. A smaller group of ethnic Czechs who had settled in Kazakhstan also joined. Today we know of six natives of Borodinovka (Alexandr Gajsin, Josef Grossman, Antonín Hýblo, Vladimír Chalupník, František Přívratský, Alexandr Stejskal) and three others (Jan Helísek, Leonid Somol, Jindřich Špička) who were connected to Kazakh soil only temporarily. Like many others, they volunteered to serve in the Czechoslovak army. Two of them were killed in action.

Plukovník Ludvík Svoboda předčítá udělená vyznamenání za boj u Sokolova. Veseloje, 23. dubna 1943 (zdroj: VDA-VHA)
Colonel Ludvík Svoboda reads out the awards granted for the battle of Sokolovo. Veseloje, April 23, 1943. (source: VDA-VHA)

Od Sokolova do Prahy

První boj 1. čs. samostatného praporu na východní frontě, při obraně ukrajinské obce Sokolovo, zaplatil životem borodinovský traktorista a snajpr 2. pěší roty **Josef Grossman**. V boji byl raněn voják 1. pěší roty **Alexandr Stejskal**, rovněž rodák z Borodinovky. Za boj byl vyznamenán medailí Za chrabrost **Jan Helísek**, brněnský rodák, který v letech 1941-1942 pracoval pro vysílací stanici rozhlasu v Alma-Atě (Almaty), když „v boji o Sokolovo prošel s několika úderníky sestavou tanků a německých automatů, kryjícím se za tanky, způsobil velké ztráty.“ Za účast v bitvě byl povýšen na desátníka **František Přívratský** z Borodinovky. Po stažení praporu 31. března 1943 do Veseloje a následně během přeformování na 1. čs. brigádu od května 1943 v Novochopersku absolvovali Jan Helísek a František Přívratský školu pro důstojníky v záloze. Brigáda se účastnila bojů za osvobození Kyjeva v listopadu 1943. **František Přívratský školu pro důstojníky v záloze**. Brigáda se účastnila bojů za osvobození Kyjeva v listopadu 1943. **František Přívratský, již jako velitel čety, byl vyznamenán prvním Čs. válečným křížem 1939 za to, že „dne 30. 12. 1943 v boji o Rudu v otevřeném terénu a za husté palby statečně vedl svoji četvu vpřed, dokud nebyl**

raněn.“ V březnu 1944 byla brigáda z fronty stažena k Rovnu a, po doplnění z řad volyňských Čechů, byl 5. května 1944 zformován 1. čs. armádní sbor. Přiblížil se okamžik vstupu na území okupované vlasti, kterou někteří znali jen z vyprávění. Boje o Dukelský průsmyk se staly osudnými borodinovskému rodáku **Antonínu Hýblovi**. Padl 18. září 1944 jako desátník 2. čs. paradesantní brigády 2. paradesantního praporu v okolí polské obce Pastwiska. Na území ČSR vstoupili jednotky 6. října 1944. Následovaly těžké zimní boje na Slovensku a na jaře 1945 došlo k závěrečným operacím na Moravě a ve Slezsku. Do Prahy dorazil Čs. armádní sbor 10. května 1945.

Ve vesnici Shygyrly dodnes stojí pomník s masivní plastikou hlavy námořníka, pěšáka a tankisty. Po bocích byly umístěny 4 desky se jmény padlých, které také připomínají padlé rodáky Josefa Grossmana a Antonína Hýbla. Na dochovalých částech pomníku zůstalo čitelných dalších 11 jmen padlých Čechů v řadách rudé armády.

From Sokolovo to Prague

The first battle of the 1st Czechoslovak Independent Battalion on the Eastern Front, during the defense of the Ukrainian village of Sokolovo, claimed the life of Josef Grossman, a tractor driver and sniper from the 2nd Infantry Company, originally from Borodinovka. Private Alexandr Stejskal of the 1st Infantry Company, also a native of Borodinovka, was wounded in the same battle. For his bravery, Jan Helísek—a native of Brno who had worked for the radio broadcasting station in Alma-Ata (now Almaty) in 1941–1942—was awarded the Medal for Bravery. He was cited for “crossing through a formation of tanks and German submachine gunners with several assault troops during the battle for Sokolovo, inflicting heavy losses.” For his participation in the battle, František Přívratský of Borodinovka was promoted to the rank of corporal. After the battalion was withdrawn to Veseloje on March 31, 1943, and during its reorganization into the 1st Czechoslovak Brigade in May 1943 in Novokhoporsky, Jan Helísek and František Přívratský attended reserve officer training. The brigade took part in the battles for the liberation of Kyiv in November 1943. František Přívratský, now serving as a platoon commander, was awarded his first Czechoslovak War Cross 1939 for „bravely leading his platoon forward in open terrain and under heavy fire during the battle for Ruda on December 30, 1943, until he was wounded.“ In March 1944, the brigade was withdrawn from the front to Rovno. After reinforcements arrived from among the Volhynian Czechs, the 1st Czechoslovak Army Corps was formed on May 5, 1944. The moment was approaching when the troops would enter the territory of their occupied homeland—some of whom knew it only from stories. The battle for the Dukla Pass proved fatal for Antonín Hýbl, a native of Borodinovka. He fell on September 18, 1944, as a corporal of the 2nd Czechoslovak Parachute Brigade, 2nd Parachute Battalion, near the Polish village of Pastwiska. The Czechoslovak units entered Czechoslovak territory on October 6, 1944. What followed were heavy winter battles in Slovakia, and in the spring of 1945, the final operations in Moravia and Silesia. The Czechoslovak Army Corps arrived in Prague on May 10, 1945.

To this day, a monument stands in the village of Shygyrly, featuring a massive sculpture of a sailor's, infantryman's, and tank crewman's head. On its sides were four plaques bearing the names of the fallen, including local natives Josef Grossman and Antonín Hýbl. On the surviving parts of the monument, 11 more names of fallen Czechs who served in the Red Army remain legible.

Ministerstvo obrany
České republiky

GULAG-X-CZ

KOPŘIVNICE
město v pohybu

SYNERGY

V ŘADÁCH SVOBODOVY ARMÁDY

IN THE RANKS OF SVOBODA'S ARMY

zdroj: Jekaterina Perepelcyna
source: Jekaterina Perepelcyna

Franz Přívratský (14. 1. 1914 - 8. 2. 1974)

Válečný hrdina s výjimečným osudem

Franz Francevič Přívratský se narodil v obci Borodinovka (dnes Shygyrly) v západním Kazachstánu. Před válkou působil jako předseda místního kolchozu. Po napadení Sovětského svazu Německem vstoupil v roce 1941 do Rudé armády, kde sloužil jako voják. V roce 1942 byl přijat do formujícího se československého vojska v Buzuluk. Dne 22. dubna 1942 byl zařazen jako střelec lehkého kulometu k 1. pěší rotě v hodnosti vojína. Účastnil se bitvy u Sokolova, kde v březnu 1943 bojoval s 1. čs. samostatným praporem. Za statečnost v boji byl 7. dubna 1943 povýšen na desátníka. Následně absolvoval školu pro důstojníky v záložce ve Veseloje a Novochoopersku. V dalších bojích – především v bitvě o obec Ruda – velel četě 2. polního praporu 1. čs. brigády. Dne 30. prosince 1943 byl během útoku v otevřeném terénu zraněn, přesto dovedl svou jednotku vpřed. Za tento čin obdržel svůj první Československý válečný kříž 1939 (celkem vyznamenán třikrát). Účastnil se také těžkých bojů v Dukelském průsmyku, kde byl znovu zraněn. Válku ukončil v hodnosti poručíka jako velitel čety 3. roty 2. pěšího praporu. Po osvobození Prahy 10. května 1945 byl v roce 1946 demobilizován v hodnosti nadporučíka a vrátil se do Sovětského svazu. Sloužil v záložce v hodnosti kapitána. V průběhu války se sblížil s Ludvíkem Svobodou, budoucím prezidentem Československa. Spojovalo je nejen válečné

bratrství, ale i hluboké přátelství, které přetrvalo i po válce. Pravidelně si dopisovali a udržovali kontakt. V roce 1966 pozval Ludvík Svoboda Franze Přívratského k návratu do vlasti. Přesun byl téměř zorganizován, ale změna politické situace po roce 1968 tento plán zmařila. Část jeho rodiny zůstává v Kazachstánu do dnes.

Franz Přívratský (January 14, 1914 – February 8, 1974)

A War Hero with an Extraordinary Fate

Franz Francevič Přívratský was born on February 12, 1914, in the village of Borodinovka (now Shygyrly) in western Kazakhstan. Before the war, he served as the chairman of the local kolkhoz (collective farm). After Nazi Germany invaded the Soviet Union, he joined the Red Army in 1941, serving as a private. In 1942, he was accepted into the newly forming Czechoslovak military unit in Buzuluk. On April 22, 1942, he was assigned as a light machine gunner to the 1st Infantry Company with the rank of private. He took part in the Battle of Sokolovo, where he fought in March 1943 with the 1st Czechoslovak Independent Battalion. For bravery in combat, he was promoted to the rank of corporal on April 7, 1943. He then completed reserve officer training in Veseloye and Novokhoporsky. In further engagements—particularly in the battle for the village of Ruda—he commanded a platoon of the 2nd Field Battalion of the 1st Czechoslovak Brigade. On December 30, 1943, during an attack in open terrain, he was wounded but still managed to lead his unit forward. For this act of courage, he received his first Czechoslovak War Cross 1939 (he was ultimately decorated with it three times). He also participated in the fierce fighting in the Dukla Pass, where he was wounded again. He ended the war with the rank of lieutenant, serving as a platoon commander of the 3rd Company, 2nd Infantry Battalion. After the liberation of Prague on May 10, 1945, he was demobilized in 1946 and returned to the Soviet Union. He served in the reserves with the rank of captain. During the war, he developed a close friendship with Ludvík Svoboda, the future president of Czechoslovakia. They were bound not only by brotherhood in arms but also by a deep friendship that continued after the war. They kept in regular contact and exchanged letters. In 1966, Ludvík Svoboda invited Franz Přívratský to return to his homeland. The relocation was nearly arranged, but the change in the political situation after 1968 ultimately thwarted the plan. Part of his family remains in Kazakhstan to this day.

zdroj: Elvira Mareček
source: Elvira Mareček

Bořivoj Mareček (21. 3. 1917 – 8. 5. 2001)

Syn Rudolfa Marečka, Bořivoj Mareček, výrazně ovlivnil vývoj kyrgyzského horolezectví a jeho odkaz sahá i do Kazachstánu. V letech 1941–1942 absolvoval výcvik instruktorů ve škole Gorelnik u Alma-Aty společně se svou manželkou Anastasií Bondarenko. Na přelomu let 1942–1943 pak v Kyrgyzstánu zorganizoval mobilní školu horských střelců, kde vycvičil 6 500 vojáků pro boj na Kavkaze proti německé divizi Edelweiss. V roce 1944 vstoupil do československého armádního sboru pod velením Ludvíka Svobody, kde znovu uplatnil své alpinistické zkušenosti – zejména v bitvě o Dukelský průsmyk. S vojskem došel až do Prahy. Byl vyznamenán řadou československých i sovětských ocenění. Po válce se vrátil do Kyrgyzstánu, působil jako vysokoškolský pedagog a zasvětil život výchově nové generace alpinistů. Jeho rodina dodnes žije v Almaty a Bělsku.

Bořivoj Mareček (March 21, 1917 – May 8, 2001)

The son of Rudolf Mareček, Bořivoj Mareček played a significant role in the development of Kyrgyz mountaineering, with his legacy also extending into Kazakhstan. Between 1941 and 1942, he underwent instructor training at the Gorelnik mountaineering school near Almaty together with his wife, Anastasia Bondarenko. In 1942–1943, he organized a mobile mountain infantry school in Kyrgyzstan, where he helped train 6,500 soldiers for combat in the Caucasus against the German Edelweiss division. In 1944, he joined the Czechoslovak Army Corps under Ludvík Svoboda, where he once again applied his alpine expertise—most notably in the Battle of the Dukla Pass. He marched with the army all the way to Prague. For his service, he received numerous Czechoslovak and Soviet decorations. After the war, he returned to Kyrgyzstan, worked as a university lecturer, and dedicated his life to training a new generation of mountaineers. His family still lives in Almaty and Bishkek.

Text: Vlastimil Křišťan, Ministerstvo obrany ČR
Erik Lukas, MDH

Ministerstvo obrany
České republiky

GULAG-X-CZ

KOPŘIVNICE
město v pohybu

SYNERGY